

■ Ziyadxan Əliyev
Azərbaycan Respublikasının
əməkdar incəsənət xadimi,
sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə
doktoru

Sənət aləmində bənzərsizlik ən üm-də şərtlərdən biridir. Bu bənzərsizlik sənətkarın uzun sürən, böyük zəhmət tələb edən gərgin axtarışlarının sayəsində yaranır. Azərbaycanın xalq rəssamı, görkəmli qrafika ustası, professor Cəmil Müfidzadə (1934) məhz belə bir yaradıcı-bədii xüsusiyyətin daşıyıcısıdır. 2014-cü ildə 80 illik yubileyini qeyd etdiyimiz rəssamın sənətinin xoş sorağı Vətənimizin sərhədlərini çoxdan aşmış, əsərləri müxtəlif mükafatlara layiq görülmüşdür, desək, həqiqəti söyləmiş olarıq.

Bu gün Cəmil Müfidzadənin özünəməxsus və səmərəli fəaliyyətinə görə Azərbaycan təsviri sənətinin görkəmli simalarından birinə çevrilməsi, qrafika sahəsində öz sözünü deyə bilən rəssam kimii qəbul edilməsi də onun yəqin ki, ən önəmli yaradıcı qazancıdır.

Yaratdığı çoxsaylı əsərləri də məcazi mənada rəssamın sənətkar ürayinin çox zəngin xəritəsi hesab etmək olar. Onun kifayət qədər rəngarəng və cəlbedici, fəlsəfi və düşündürücü olmasının öz missiyasını yaxşı dərk edən görkəmli fırça ustasının mənəvi dünyasından qaynaqlanması da birmənalıdır. Odur

Onun dəfələrlə dünyanın yeni möcüzələrindən sayılan Neft daşlarına səfərlər etməsini, Azərbaycanın qədim və zəngin, möhtəşəm və təkrarsız memarlıq abidələri ilə tanışlığı, əcdadlarımızın gözünün nurunu, ürəklərinin və əllərinin hərarətini özündə yaşadan xalçaları və tikmələri, eləcə də daşoyma və misgərlik nümunələri, özündə tariximizi yaşadan Qobustan qaya rəsmləri, ecazkar miniatür əsərləri ilə tanışlığını da bura əlavə etsək, zamanında gənc rəssamın çox dəyərli mənəvi dəyər toplusu qarşısında durduğunu söyləmək olar. Əslində bəlkə də başqalarının görə bilmədiyi bu qədər tutumlu mənəvi qaynağı lazımınca dəyərləndirmək, rəssamın özünün dediyi kimi fərqli müasir və milli görkəmə gətirmək o qədər də asan deyildi. Başqa sözlə desək, o, sənətin əl çatmaz görünən zirvəsinə doğru uzanan çox təzadlı, ancaq eyni zamanda duyulması dərəcədə maraqlı yaradıcılıq axtarışlarından keçəcək uzun bir yola çıxmaqda idi. Belə bir vaxtda israrının davamlı olmasına yeganə dayaq verən axtarışlara köklənmiş müəllifin özünə sonsuz inamı idi...

O, yaradıcılığında milli bədii qay-

ğı, görmək istədiyi biçimdə gətirir. Bu cür təfsir təsvir motivlərini adilikdən çıxarmağa imkan verir. Rəssamın tətbiq etdiyi duyulması bədii ümumiləşdirmələrə, rəng-cizgi improvizasiyalarına baxmayaraq onu da demək lazımdır ki, bizə təqdim olunan hər bir özündə tarixi keçmişə yaşadan memarlıq motivinin də, poetik-romantik sənaye mənzərəsinin real prototipi vardır.

Onun əsərləri işləmə manerasına, kompozisiya biçiminə görə də orijinal olub, heç kimi xatırlatmır. Onları diqqətlə nəzərdən keçirdikdə rəssamın dəst-xəttinin tədricən dəyişdiyi, yeni bədii keyfiyyətlərlə zənginləşdiyi də açıq duyulur. Həmişə cəlbedici görünən və yeniləşən bu ifadə tərzini əvvəllər nə qədər lakonik forma-biçim, təzadlı işıq-kölgə həlli seçiyyələndirirdisə, vaxt axarında onlar tədricən çox zərif, ovsunlayıcı naxışları andıran cizgilərlə əvəz olunub. Sonrakı illərdə bədii forma bütövlüyü, axıcı xəttlərin dinamikliyi, fakturanı cəzbedici və duyulan edən qarışıq texnikanın tətbiqi son nəticədə, özünəməxsus bədii şərh məcmusu yaratmaqla rəssamın sonrakı dövr yaradıcılığını seçiyyələndirən bə-

miş olarıq...

O, yeganə qrafiklərimizdəndir ki, təhsil illərində qazandığı texniki-bədii verdişləri bu gün də praktikada davam etdirməkdədir. Onun əsərlərini davamlı olaraq müxtəlif texnikalarda yaratması da bunu təsdiqləyir. Rəssam uzun illərdir ki, yaradıcılıqla yanaşı pedaqoji fəaliyyətlə də məşğul olur. Hazırda Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyasında "Qrafika" kafedrasında çalışan Cəmil müəllim bu ali təhsil ocağının professorudur. Yaxşı haldır ki, görkəmli sənətkar əldə etdiyi zəngin texniki-bədii təcrübəni və dünya praktikasında ofort texnikasının yerini özündə cəmləşdirən "Ofort" adlı dərslik yazmış, bu texnikanın bundan sonra gənclər tərəfindən davam etdirilməsi üçün tutumlu mənbə yaratmışdır...

Azərbaycan təsviri sənətinin inkişafında səmərəli xidmətlərinə görə ona 1982-ci ildə respublikanın əməkdar rəssamı, 2002-ci ildə isə xalq rəssamı fəxri adları verilmişdir. Onun qrafikanın müxtəlif sahələrində işlədiyi əsərlər dəfələrlə nüfuzlu müsabiqə və sərgilərin mükafatına layiq görülmüşdür. Rəssamın yaradıcılığı həm sənət xiridarları və sənətsünaslar, eləcə də həmkarları tərəfindən yüksək dəyərləndirilmişdir.

Görkəmli fırça ustası Tahir Salahovun həmkar dostunu "Öz sənəti ilə yüksəkədə duran, adı böyük hərflərlə yazılmağa layiq rəssam" kimi dəyərləndirməsi də Cəmil Müfidzadə yaradıcılığına verilən obyektiv və yüksək qiymətdir. Adları çağdaş Azərbaycan təsviri sənətində qürurla çəkilən Ömər Eldarov, Mikayıl Abdullayev və Toğrul Nərimanbəyovun onu böyük və istedadlı rəssam kimi qiymətləndirmələri də çox önəmli dəyərləndirmədir.

Rəssamın zəngin qrafik irsi ilə tanışlıq göstərir ki, Cəmil Müfidzadə sənətdə artıq öz sözünü demiş və sənətkar "məni"ni təsdiqləmiş yaradıcı simalardandır. Odur ki, bundan sonra artıq zamanın sərt sınağından çıxdığını da sübut edən bu əvəzsiz milli mənəvi dəyərlərin Azərbaycan təsviri sənətinin ayrılmaz tərkib hissəsi kimi qalacağı və dəyərləndiriləcəyi birmənalıdır. Bunu heç şübhəsiz onun yarım əsrlik yaradıcılığının həm keçmiş SSRİ məkanında, həm də ölkəmizin hüduqlarından çox-çox uzaqlarda Azərbaycan xalqına başucalıqlı bəxş etməsi şərtləndirir...

Cəmil Müfidzadənin Polşa (1972), Azərbaycan (1977, 1985, 1986, 1994, 2006, 2009, 201), Rusiya (1977), İran (1992, 2003), Fransa (1991) və Türkiyədə (1998) təşkil olunan fərdi sərgilərinin çağdaş Azərbaycan təsviri sənətinin parlaq və özünəməxsus səhifəsi kimi dəyərləndirilməsi də onun davamlı yaradıcılıq axtarışlarının uğurlu nəticəsi sayəsində baş vermişdir, desək, yanılmırıq.

Əsərlərinin Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində, Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyasında, Şərq xalqlarının Dövlət incəsənət muzeyində (Moskva), Maksim Qorkinin mənzil - muzeyində (Moskva), P.Lüdvinqin muzeyində (Almaniya), Ulan-Bator İncəsənət Muzeyində (Monqolustan), Monqolustan İnqilab Muzeyində (Ulan-Bator), Şərqi Azərbaycan tarix muzeyində (Təbriz), Niçido və Qekkoso qalereyasında (Yaponiya), eləcə də ABŞ, Misir, Türkiyə, İran, Almaniya, Rusiya, Azərbaycan, İtaliya, Fransa və digər ölkələrin nüfuzlu şəxsi kolleksiyalarında qorunması da Cəmil Müfidzadə sənətinə verilən yüksək qiymətin göstəricisidir.

CİZGİLƏRƏ HOPAN ÖMÜR...

Aylı gecə

ki, sənətkar indiki müdriklik çağında özünü kifayət qədər rahat hiss edə bilər. Bizcə o, Tanrının ona bəxş etdiyi yaratmaq payından ali varlığı razı salacaq dərəcədə istifadə edə bilmişdir. Odur ki, onun arxaya - keçdiyi ömür və sənət yoluna qürurla baxmağa əsası var. Gəlin birlikdə sənətkarın artıq yaşanan və tarixləşən yaradıcılıq yoluna "güzgü" tutaq, əsərlərinin özünəməxsus bədii-estetik məziyyətlərini xatırlayaq, həm də dəyərləndirək...

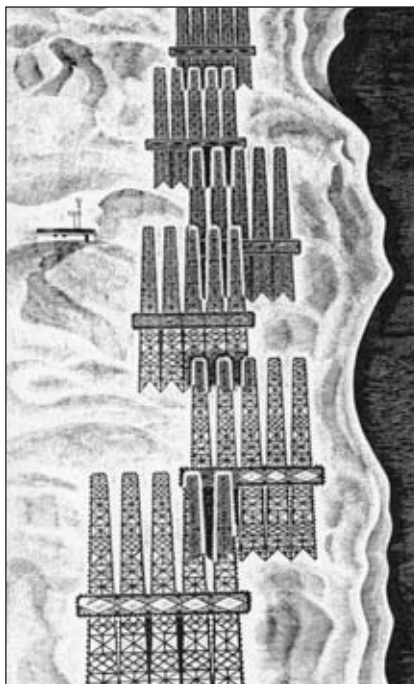
Hər bir rəssamın sevimli, qəlbinə hakim kəsilən mövzusu, bədii həllini axtardığı məsələlər var. O, bunları müşahidəsinə və təcrübəsinə əsaslanaraq həyata keçirir. Doğma yurtdan uzaq-yaxın keçmiş, maddi-mədəniyyət abidələri, sərvəti və təbiəti də xalq rəssamı Cəmil Müfidzadə üçün belə mövzulardan olub. Yarım əsrdən çoxdur ki, Azərbaycan mövzusu davamlı olaraq onun qrafik lövhələrinin leytmotivinə çevrilib. "Bakı albomu", "İçərişəhər", "Abşeron nefti" və "Xınalıq" silsilələrini əhatə edən əsərlər bunun təsdiqidir.

Bununla yanaşı rəssam dünyanın bir çox ölkələrinə baş tutan yaradıcılıq səfərlərini də sənətsevərlər tərəfindən çox maraqla qarşılanmış qrafik silsilələrdə əbədiləşdirmişdir. Onun "Monqolustanda", "Misir təəssürləri" və "Şimal" silsilələri belə yaranmışdır.

Bir həqiqətdir ki, həyatda kiməsə, nəyəsə ali məhəbbət hisslərinin mövcudluğu hər şeyə başqa sözlə baxmağa məcbur edir. Bakıda və Xarkovda mükməml ixtisas təhsili alan və təsviri sənət tariximizin çox maraqlı səhifəsini təşkil edən 60-cı illərdə yaradıcılığa başlayan Cəmil Müfidzadənin doğma torpağa və onun ecazkar təbiətinə, yurtdan əvəzsiz bəzəyi və qürur qaynağı olan tarixi abidələrə, yurda şöhrət bəxş edən sənaye obyektlərinə sevgisi də məhz belə ali, belə ülvə, başqa sözlə desək bir az da Səttarsayağı idi.

naqlara tapınan rəssamlardandır. Onun əski nümunələrimizə münasibəti səthi olmayıb, əsl yaradıcı mahiyyət daşıyır. Elə bunun sayəsində də əsərlərində milliliklə yanaşı, müasirlik və zaman kateqoriyası da nəzərəcarpan və duyulandır. Belə ki, rəssamın özünəməxsus təfsirində həm müəyyən məkanın bəkirə gözəlliyi, həm də insan əli ilə dəyişən müasir görkəmi daha ecazkar görünür. Bəzən adama elə gəlir ki, rəssamda həradasa tez-tez üz-üzə qaldığı naturaya qarşı inamsızlıq yaranıb və o, görünənlərin real-təbii rənglərindən daha çox, təxəyyülün nəticəsi kimi təqdim etdiyi duyğulandırıcı rəng həllinə, süjetin düşündürücü obrazlı təfsirinə etibar edib.

Cəmil Müfidzadə bir qayda olaraq həyat hadisələrinin təsvirində bilərəkdən realılıqla qeyri-reallıq arasında duyulması bir məsafə saxlamağa çalışır. Onun özümü bədii şərh, ifadə tərzində elə bu ilqim gücünə malik sirli "məsafənin" mövcudluğunda aşkarlanır. Bunun nəticəsi olaraq çox vaxt rəssam təsvir obyektlərini əsərlərinə özünün qavradı-

Bakı sahili

dii-texniki ifadə vasitəsinə çevrilib.

Cəmil Müfidzadə bizim günlərin dinamikasını duyan sənətkarlardandır. Onun müasirliyi və novatorluğu özündə birləşdirən zəngin yaradıcılıq yolu buna yaxşı nümunədir. Bütövlükdə isə o, hiss-duyğularının, gördüklərinin daha çox emosional təqdimatına, bədii şərhinə meyillidir. Əlinə qələm və yaxud fırça alıb gerçəkliyi maddiləşdirəndə, duyduğu kimi kətana və kağıza köçürəndə də inanır ki, dünyamız məhz elə bu cür yaranıb. Ən başlıcası isə, bu cür bədii təqdimata tamaşaçısını da inandırır, onu nəhayətsiz dərəcədə duyğulandıra bilir. Bu da sonda Azərbaycan təsviri sənətində həyata özünəməxsus "Cəmil Müfidzadə görümlü"nün mövcudluğunu şərtləndirmişdir, desək, həqiqəti ifadə et-

Gənc bədəvilər